เรือเซียด–เรือผีหลอก

วิฑูรย์ เวชประสิทธิ์

ในการทำประมง มีเครื่องมือเครื่องใช้ในการจับกุ้งปลานานาชนิด นับตั้งแต่แห อวน และอื่น ๆ ที่เรารู้จักกันแล้วเป็นส่วนมาก แต่มีเครื่องมือหากุ้งปลาชนิดหนึ่งที่มีใช้ในบางท้องที่เท่านั้น เรียกว่า "เรือเซียด" ปัจจุบันก็ยังมีใช้อยู่บ้าง โดยเฉพาะแถวอ่าวนคร ฯ ซึ่งเป็นป่าชายเลนที่มีที่ดินเลนกว้างใหญ่ไพศาล น้ำทะเลขึ้นลงท่วมอยู่เป็นนิจ มีลำบางมากมายและไหลกวนไปตามป่าแสม ป่าโกงกาง และลำพู ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของกุ้งปลา

เรือเซียด มีอุปกรณ์ที่สำคัญ ๆ ในลำเรือพอจะแยกออกเป็นแต่ละชนิดคือ

"เรือ" มีลักษณะเป็นเรือเล็กยาวประมาณ 4 เมตรหรือกว่าเล็กน้อย ความกว้างประมาณ ½ เมตร

"บีก" ทำด้วยไม้แบน ๆ มีขนาดกว้างประมาณ 40 เซ็นติเมตร อาจมากหรือน้อยกว่านี้เล็กน้อย แล้วแต่ความเหมาะสมของเรือแต่ละลำ ความยาวเกือบเท่าความยาวของเรือ ทาด้วยสีขาวเฉพาะด้านหน้า

"คันเซียด" ทำด้วยไม้ไผ่ที่แก่จัดทั้งลำ ยาวเท่า ๆ ลำเรือ เจาะเป็นรูเล็ก ๆ ตลอดลำ เกลาไม้ไผ่เป็นอันเล็กเรียวเหมือนก้านมะพร้าว สอดลงไปตามรูที่เจาะไว้นั้นทุกรู ก็จะได้คันเซียด ที่มีซี่ ๆ เหมือนหวี พร้อมจะใช้การได้ คือใช้ในการเซียดปลาและกุ้ง

"ทงหมัง" เป็นที่รองนั่งสำหรับผู้ "เซียด" ทำด้วยไม้ชิ้นเดียว ความยาวมีขนาดกว้างกว่าความกว้างของท้ายเรือเล็กน้อย ใช้สอดเข้าไปทางด้านท้ายเรือ เมื่อนั่งแล้วเอียง

ตัวออกไปได้ไม่ตก เพราะ "ทงหมัง" จะมีที่ยึดติดแน่นกับเรือ ทำให้สะดวกในการนั่งให้เรือเอียงขณะทำการ "เซียด"

"เกียง" หรือตะเกียงนั่นเอง แต่ทำเป็นพิเศษคือใช้ตะเกียงน้ำมันก๊าดวางไว้ในกล่องไม้สี่เหลี่ยมซึ่งด้านหน้าเป็นกระจก ด้านบนมีฝาไม้ปิดเจาะรูตรงกลางให้ควันออกได้ ด้านล่างจะมีไม้กลม ๆ ยาวประมาณ 10 เซ็นติเมตร ติดอยู่สำหรับสอดลงไปในรูที่เจาะไว้บนคานเรือ ด้านหน้าที่นั่งของผู้เซียด เพื่อไม่ให้ตะเกียงล้มได้ง่าย

"รายับ" หรือตาข่ายรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ากว้างประมาณ 1 เมตร ยาวเท่าลำเรือใช้สำหรับกางดักกุ้งปลาที่กระโดดเข้าในเรือไม่ให้เลยไปอีกด้านหนึ่งเสีย

"เนียงถ่วงหัวเรือ" เนียงก็คือไหนั่นเอง ใช้สำหรับวางไว้ด้านหัวเรือ เมื่อจะเซียดก็ใส่น้ำลงไปให้เต็ม ทำให้เรือเพียบลง สะดวกแก่การที่กุ้งปลาจะกระโดดขึ้นมาได้ง่ายขึ้น พอเลิกเซียดก็เทน้ำออกเสีย บางลำอาจใช้ก้อนหินอีก 1 ก้อน ถ่วงไว้ด้วย

"ย่องแหยง" เป็นที่นั่งสำหรับสอดเข้าไปด้านท้ายเรือ ใช้สำหรับเข็นเรือ "เซียด" ในที่น้ำตื้น โดยนั่งขี่บนย่องแย่งแล้วใช้เท้าถีบดินเลนให้เรือเคลื่อนไป

"วิธี "เซียด" ใช้ "บีก" ผูกติดเข้ากับกราบเรือด้านขวา ทำมุม 45° กับกราบเรือ เอาน้ำใส่ "เนียง" ให้เต็มเพื่อถ่วงเรือ ใส่ "ทงหมัง" เข้าไปด้านผู้นั่งให้แน่นกับกราบเรือทั้งสองข้างแล้วจึงยก "คันเซียด" ลง ใช้ด้านโคนของคันเซียดสอดเข้าไปใต้ทงหมัง ด้านปลายของคันเซียด หันไปทางหัวเรือกางมุม 45° กับท้ายเรือ ให้ด้านที่เป็นซี่ ๆ หันลงใต้น้ำ จากนั้นก็เอา "รายัน" ปักเข้ากับกราบเรือด้านซ้ายยาวตลอดแนวกราบเรือ ที่ท้องเรือใช้ใบไม้หรือใบต้นจากตัดปลาย ๆ ใบออกเสียครึ่งหนึ่งปิดท้องเรือเอาไว้ เพื่อว่าเมื่อกุ้งกระโดดเข้ามาแล้ว ก็จะกระโดดกลับออกไปไม่ได้

เมื่อเตรียมการเสร็จแล้ว พอใกล้ค่ำก็เริ่มลงมือเซียดได้ "ผู้เซียด" นั่งบนทงหมังเอียงตัวเล็กน้อยให้กราบเรือด้านบีกเอียงปริ่มน้ำ แล้วก็พายไปช้า ๆ ขณะพายไปตามน้ำตื้นที่พื้นล่างเต็มไปด้วยเลนตมซึ่งกุ้งอาศัยอยู่ คันเซียดจะกวาดไปบนพื้นเลนทำให้กุ้งตกใจกระโดดขึ้นมา พอเห็นสีขาว ๆ ก็ยิ่งตกใจหนักขึ้น กระโดดลงในท้องเรือทันที ถ้าตัวโต ๆ กระโดดแรงก็จะลอยข้ามเรือไปได้ แต่จะไปติดอยู่ที่รายัน ซึ่งก็จะร่วงลงท้องเรืออีกทีหนึ่ง ผู้เซียดจะดีใจมากเมื่อเห็นกุ้งกระโดดเข้าเรือตัวแล้วตัวเล่า รู้สึกมีความเพลิดเพลินจนลืมความเหน็ดเหนื่อยหมดสิ้น ในใจคงคิดว่าคืนนี้คงจะได้ "หลายหยุ้ม" แน่

พอมืดลงผู้เชียดก็จะจุดตะเกียงขึ้น การจุดตะเกียงก็เพื่อให้มีแสงสว่างเล็กน้อยสำหรับสะท้อนแสงที่บีกสีขาว ทำให้กุ้งมองเห็นบีกชัดเจนขึ้น จะได้ตกใจกระโดดเร็ว ๆ

ถ้าเชียดในที่น้ำตื้นมากจะพายไม่สะดวก ผู้เชียดก็จะใช้ไม้พายบีกลงที่กราบเรือใกล้ทงหมังนั่นเอง แล้วใช้ย่องแย่งสอดเข้าไปด้านท้ายสุดของเรือ ปลายย่องแย่งโผล่พ้นท้ายเรือออกไปเล็กน้อยพอจะนั่งได้ เขาจะนั่งขี่ลงบนย่องแย่งเอาเท้าแช่น้ำแล้วก็เข็นเรือไปมือขวาก็จะจับอยู่ที่ไม้พายซึ่งบีกอยู่ดันเรือไปช้า ๆ กุ้งก็จะกระโดดเข้าเรือเหมือนกัน

การเชียดจะเริ่มตั้งแต่หัวค่ำจนกระทั่ง "เดือนขึ้น" หรือน้ำทะเลเริ่มขึ้นสูงก็จะเลิกเชียด เรียกว่า "บัดใบไม้" หรือสะบัดใบไม้นั่นเอง การ "บัดใบไม้" ก็เพื่อให้กุ้งที่ติดอยู่ตามใบไม้ในท้องเรือตกไปรวม ๆ กัน คนใดที่เชียดได้มาก ๆ กุ้งจะกระจายกันอยู่เต็มท้องเรือไปหมด เขาก็จะกวาดเข้ามากองไว้เป็นกอง ๆ ภาษาชาวบ้านเรียกว่า "หยุ้ม" หนึ่งหยุ้มก็ประมาณ 4–5 กิโลกรัม บางลำอาจได้ถึงคนละ 5–10 หยุ้ม แต่ถ้าโชคไม่ดีก็อาจได้เพียงหยุ้มหนึ่งหรือสองหยุ้มเท่านั้น เคยมีอยู่บางครั้งที่โชคดีเกิดขึ้นแก่บางคน เชียดเพียง 2–3 ชั่วโมงได้กุ้งเต็มลำเรือ ซึ่งอาจถึง 50 กิโลกรัมเลยทีเดียว ถ้าคิดราคาปัจจุบันก็นับว่าไม่เลย

เมื่อบัดใบไม้เสร็จแล้ว ก็จัดการเก็บบีกเก็บคันเชียด เทน้ำในเนียงออกทิ้งเก็บรายันม้วนไว้ เอาใบไม้โยนทิ้งไป เตรียมตัวกลับบ้าน ตอนกลับบ้านมักเป็นเวลาเดือนขึ้นจะมองเห็นท้องทะเลและทิวไม้เป็นเงาดำ ทอดตัวเป็นแนวยาวไปตามชายฝั่ง พวกเรือเชียดด้วยกันก็จะค่อย ๆ พายออกมาจากเงามืด มุ่งหน้าไปทางเดียวกัน พวกเขาจะจำลักษณะของเรือของเพื่อนแต่ละคนได้ดี พอเห็นเงาตะคุ่ม ๆ ในระยะไกลก็จะตะโกนเรียก

"วู้ ๆ ๆ ๆ"

พอเข้ามาใกล้ ๆ หน่อย ก็จะร้องเรียกถามว่า

"พรือละหมึง ได้สักกี่หยุ้มเหลย" (เป็นอย่างไร ได้สักกี่ขยุ้ม ?)

เพื่อนอาจร้องตอบว่า

"ฮาย หม้ายไหรเกลอเหอ สักหยุ้มสองหยุ้มได้ หมึงละ ?"(ไม่ได้อะไรเลยเกออเอ๋ย)

ส่วนเรือผีหลอกมีลักษณะเหมือนกับเรือเชียดทุกอย่าง แต่อุปกรณ์ที่ใช้ผิดกันเล็กน้อย เรือเชียดใช้หากุ้งอย่างเดียว และทำกันที่น้ำตื้น ๆ ส่วนเรือผีหลอกใช้หาปลาตามลำคลองที่น้ำลึกพอควร อุปกรณ์ที่ใช้เหมือนเรือเชียดเกือบทุกอย่าง ยกเว้นไม่ต้องใช้คันเชียดและตะเกียงเลย แต่บีกจะมีความกว้างกว่าบีกเรือเชียดหลายเท่า เพราะใช้ในน้ำลึกกว่า ผู้ "พาย

เรือผีหลอก" มักจะเลือกคืนเดือนมืดจัดออกทำการหาปลา เพราะต้องใช้ความเงียบและมืด ปลาจึงจะกระโดดเข้าเรือ ผู้พายจะพายเรือไปตาม "ลำบาง" ที่มืดสนิท โดยหันทางบึกเข้าชิดฝั่งซึ่งเต็มไปด้วยป่าไม้แสม โกงกาง ลำพู หรือไม้อื่น ๆ ซึ่งมีปลาอาศัยอยู่มากมาย ค่อย ๆ ใช้ไม้พายซึ่งทาสีขาวและมีลักษณะยาวเป็นพิเศษ "แหย่" เข้าไปตามรากไม้หรือพุ่มไม้ใต้น้ำ เพื่อให้ปลาตกใจตื่น พอเห็นบึกขาวโพลนที่กางอยู่ปลาก็จะกระโดดเข้าเรือ ตอนนี้รายันจะต้องใช้ทำงานหนัก เพราะปลาใหญ่ ๆ จะกระโดดสูงมาก ลอยละล่วข้ามเรือไปติดรายัน แล้วก็ตกลงท้องเรือไป ถ้าเป็นพวกปลากะพง ปลากะบอก หรือปลาช่อนจะกระโดดแรงและเสียงดังโครมคราม ทำให้เป็นที่ชื่นใจของผู้พายเรือผีหลอกมาก คืนหนึ่ง ๆ อาจได้ปลามากบ้างน้อยบ้าง แล้วแต่จังหวะและเทคนิคของแต่ละคน

ผู้พายเรือผีหลอกจะต้องเป็นคนใจกล้า มีคราบละเอียดรอบคอบมีสติดีมีไหวพริบและสายตาดี เพราะการพายเรือไปในลำบางที่มืดครึ้มไปด้วยต้นไม้นั้น เรืออาจชนต้นไม้หรือชนฝั่งได้ง่าย ต้องคอยดูอยู่เสมอว่าข้างหน้ามีอะไรขวางอยู่หรือไม่ ดีไม่ดีแทนที่จะพายเรือผีหลอกเพื่อหลอกให้ปลากระโดดขึ้นมา ตัวผู้พายเองอาจโดนผีจริง ๆ หลอกเอาก็ได้

ในปัจจุบันนี้เรือเซียด และเรือผีหลอกกำลังจะหายไป เพราะจำนวนกุ้งและปลาในบริเวณน้ำตื้นที่จะใช้เรือเซียดและเรือผีหลอกออกไปหานั้นลดน้อยลงไปมาก ประกอบกับโจรผู้ร้ายชุกชุม มักจะปล้นเอาเรือไปบ่อย ๆ พวกชาวประมงที่ใช้เรือเซียดหากุ้งหาปลา จึงต้องเปลี่ยนอาชีพไปตาม ๆ กัน